

Bengt-Arne Vedin:

Källor till nya jobb

Under senare år har svenska företagare, politiker, forskare och fackföreningsfolk i strömmar rest till länder i Fjärran Östern för att söka kunskap om varför dessa länder har en sådan dynamisk ekonomisk och teknisk utveckling. De rapporter dessa resor resulterar i brukar emellertid vara av begränsat värde. Besök på en eller två veckor är ju sällan givande från informationssynpunkt, speciellt då deltagarna ofta är dåligt inlästa och förberedda när det gäller ländernas samhällsliv och historia.

Det är i detta sammanhang en ny bok skriven av Bengt-Arne Vedin skall ses. Boken har titeln *Källor till nya jobb – framgångsmönster i USA och Fjärran Östern* (Stockholm: SNS). Den bygger dels på tre resor till USA, dels på en studieresa till Japan, Taiwan, Singapore och Malaysia i regi av Trygghetsrådet SAF-PTK. Syftet med dessa resor sägs ha varit att studera utvecklingsmönster i anknytning till tekniskt nyskapande, förnyelse av ekonomi och näringsliv och hur detta påverkar sysselsättningen.

I boken uppges att drygt fem manår ägnats åt resor. Jag väntade mig alltså en djuplodande analys av intressanta frågor. Tyvärr blev jag snabbt besviken. Varför inte ägna ytterligare några manveckor till att redigera boken så att den blir mer läsbar och översiktlig. Boken är fylld av ständiga upprepningar, och de mest olik-

artade ämnen tycks kunna behandlas utan något synbart sammanhang med kapitel- eller underrubriker.

En viktigare och mer principiell invändning mot boken är att det är omöjligt för läsaren att få en uppfattning om varifrån författaren fått sin information. Detta är en allvarlig brist eftersom det är uppenbart att författaren endast har en ytlig kunskap om de länder i Fjärran Ostern han skriver om. Förutom total avsaknad av källor, finns ingen diskussion huruvida uppgifterna från ett visst land är tillförlitliga och heltäckande. Läsaren har därför ingen möjlighet att bedöma om de påståenden, tolkningar och angivna orsaks samband som görs i boken är rimliga.

Låt mig ta ett exempel: Taiwan kallas i tabell 2:3 för trepartidemokrati. Längre fram i texten framgår dock att det sedan länge råder "belägringstillstånd" med krigslagar, att politisk opposition, fria fackföreningar och fri press saknas, samt att det saknas lobbygrupper och andra påtryckare.

På flera ställen anges att inkomstfördelningen på Taiwan är jämnare än i Sverige och på ett ställe sägs att detta är frukten av en medveten regeringspolitik. Den fråga jag inte får svar på är om påståendet om den jämna inkomstfördelningen på Taiwan är politisk propaganda, eller om det överensstämmer med faktiska förhållanden? En sådan diskussion tycker väl de flesta skulle vara naturlig om det gällde en öststatsdiktatur, men det bör det även vara för en diktatur med kapitalistiska förtecken.

När det gäller de asiatiska länderna använder B-A Vedin "consensus-skapande kultur" som huvudförklaring. Resultatet innebär enligt min mening en mystifiering av dessa länder. Med de argument som här används skulle man kunna argumentera att så gott som alla industriländer (inte minst Sverige) kännetecknas av "consensus som är inbyggt i kulturen". När det gäller Japan framförs en rad klichéer som är relaterade till detta kulturharmoniperspektiv, t ex:

I Japan får alla vara med om att utveckla en gemensam syn på en fråga; konkurrensmomentet mellan individerna är inte påtagligt; i Japan gör man inte någon

skillnad mellan arbetare och tjänstemän; företagets ansvar är först och främst riktat mot de anställda, sedan mot samhället och sist mot ägarna.

Författaren presenterar inga belägg för dessa påståenden. På sidan 93 redogörs i stället utan kommentarer för en jämförande attitydundersökning som uppenbarligen strider mot Vedins huvudförklaring. Av denna undersökning framgår nämligen att endast 15 procent i Japan mot 36 procent i USA säger att de accepterar företagets mål och värderingar; vidare att 44 procent i Japan jämfört med 68 procent i USA säger sig vara villiga att ställa upp och jobba hårdare om det behövs för företagets skull.

För en sådan här serie av resor skulle man tänka sig att försöka göra specifika jämförelser mellan länderna. Några sådana redogörelser finns inte redovisade.

I vissa avsnitt om USA behandlas t ex de små innovativa företagets roll för den tekniska utvecklingen vilket är mycket intressant. Att småföretagen spelar en mycket viktig roll i den japanska ekonomin nämns visserligen på en sida (se le Grand [1985] för en mer detaljerad beskrivning), men dess roll för teknisk innovation behandlas inte.

Dessutom förefaller framgångsrecepten för USA ofta vara motsatta de i Japan. För USA betonas betydelsen av intimt samarbete mellan högskolorna och näringslivet för teknikutvecklingen, men författaren medger att detta samarbete är mycket svagt utvecklat i Japan. Nya dynamiska företag startas i USA genom att anställda hoppar av från existerande storföretag och startar eget, vilket är så gott som omöjligt i Japan. För USA påstås att företag som diversifierat till nya områden utvecklas sämre än de som hållit sig i närheten av sin ursprungliga verksamhetsidé. I Japan är det tvärtom just storföretag som ger sig in på helt nya områden som är framgångsreceptet. Vad skall Sverige lara av detta?

Finns det då ingenting i boken som är bra? Jo, kapitlet som behandlar forskning och utveckling innehåller informativa och detaljerade uppgifter från USA. I kapitlet om ny teknik märker man att författaren är kunnig och att han behärskar sitt

ämne, även om språket bitvis är svårge-
nomträngligt för den icke insatte läsaren.

Min slutsats blir att den som från dessa
fem länders erfarenheter vill få idéer och
inspiration när det gäller hur Sverige skall
förbättra sitt konkurrensläge och främja
tekniskt nyskapande inte har mycket att
hämta. Vissa av bokens slutsatser – t ex
att vi måste förbättra våra consensusskap-
ande mekanismer, forenat med öppenhet
och mångfald – låter för mig som en reli-
giös besvärjelse.

Om vi vill lära något av dessa länder
tror jag i stället att det första vi bör göra
är att läsa något av den omfattande eng-
elskspråkiga litteratur som finns i ämnet.
Under de senaste decennierna har t ex en
rad utmärkta analyser och skildringar av
japanskt arbetsliv och japanska företag
publicerats på engelska. Jag kan här rek-
ommendera bl a Ronald Dore [1973]
kunniga och fascinerande jämförelse mel-
lan fyra stora fabriker för elektriska appa-
rater i Japan och Storbritannien, vilken
redan blivit en klassiker. Vidare har pub-
licerats en antologi med intressanta artik-
lar av japanska arbetslivsforskare (Shirai
[1983]).

För dem som vill få en motbild till den
idylliserande harmonisynen på Japan, re-
kommenderas journalisten Kamatas
[1982] skildring av sina egna upplevelser
som arbetare på Toyota. Till sist kan
nämnas att Mikael Mitra vid Centrum för
Stillahavsasiestudier på Stockholms uni-
versitet, nyss har utkommit med en över-
skådlig och faktabaserad bok om den eko-
nomiska utvecklingen i nio nationer i Öst-
och Sydostasien.

Carl le Grand

Institutet för social forskning
Stockholms universitet

Referenser

- Dore, R P, [1973], *British Factory-Japanese Factory: The Origins of National Diversity in Industrial Relations*. University of California Press, Berkely.
- le Grand, C, [1985] "Underleverantörssystem och arbetsmarknadssegmentering: Några särdrag i den japanska industrins organisering". Institutet för social forskning, Meddelande 6/1985.
- Kamata, S, [1982], *Japan in the Passing Lane*. Pantheon Books, New York.
- Mitra, M R, [1985], *Stillahavsasien - Framtidens ekonomiska centrum*. Norstedts forlag, Stockholm.
- Shirai, T, (red), [1983], *Contemporary Industrial Relations in Japan*. University of Wisconsin Press, Madison Wisconsin.